

Postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike

Jaroslav Chovanec

V roku 2018 vydala Matica slovenská zaujímavú publikáciu pod názvom: „Postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike“. Jej autorom je známy slovenský ústavný právnik a vysokoškolský pedagóg prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. et. Dr.h.c. Kto sleduje publikačné aktivity uvedeného autora vie, že sa tejto problematike venuje dlhé roky a rozobral ju v niekoľkých vedeckých i odborných monografiách, vedeckých štúdiách a odborných článkoch. Autor, tak ako je pre jeho publikačnú tvorbu príznačné, spracoval zvolenú problematiku v širších súvislostiach, prepojil pohľad historický s ústavnoprávnym, okrajovo i politologickým, ale zároveň neobišiel spoločensko-politické ponímanie danej tematiky, ani jej premietnutie do reality každodenného života príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín.

V prvej kapitole autor analyzuje a hodnotí vznik a historický vývoj inštitútu základných ľudských práv a slobôd vrátane práv národnostných menšín a etnických skupín a ich zakotvenie v ústavách národných štátov. Obsahom je definovanie pojmu prirodzené právo a vznik inštitútu základných práv a slobôd vo vybraných štátoch, ktorými sú USA, Francúzsko, Veľká Británia, Ruská sovietska federatívna socialistická republika, Zväz sovietskych socialistických republík. Autor zároveň venuje pozornosť ústavnému zakotveniu základných práva slobôd v Československu i Slovenskej republike. V závere kapitoly autor poukazuje na skutočnosť, že ústava Slovenskej republike nielen zakotvuje, ale aj garantuje základné ľudské práva a slobody i ich uplatňovanie v spoločensko-politickej praxi.

Druhá kapitola (Retrospektívna deskripcia a rekonštrukcia postavenia národností v Československej socialistickej republike) poukazuje na národnostné zloženie ČSSR. Autor osobitne hodnotí ústavný zákon č. 144/1968 Zb. o postavení národností v ČSSR a jeho uplatňovanie v spoločensko-politickej praxi v súčinnosti s uplatňovaním základných práv a slobôd vyplývajúcich z Ústavy ČSSR. Tento zákon na princípe rovnosti a rovnoprávnosti zakotvoval postavenie jednotlivých národností žijúcich v ČSSR, zabezpečoval všestranný rozvoj všetkých národnostných menšín. Autor tiež uvádza spoločensko-politické oblasti, prostredníctvom ktorých sa v praxi realizovali práva všetkých národností (členstvo vo volených orgánoch, výboroch, pracovné skupiny, národnostné kultúrne inštitúcie, národnostné školstvo, národnostné odborné a vedecko-populárne časopisy). V tejto kapitole autor tiež poukazuje na

skutočnosť, že základné práva a slobody boli často pri ich praktickom uplatňovaní deformované.

V tretej kapitole (Ústavnoprávne postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike) autor hodnotí ústavnoprávnu úpravu národnostnej politiky Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v praxi. Osobitne zdôrazňuje, že Slovenská republika realizuje národnostnú politiku v troch rovinách: ústavnoprávna, kultúrna a školská. Autor zdôrazňuje, že realizácia národnostnej politiky Slovenskej republiky zachováva národnú, kultúrnu a jazykovú identitu národnostných menšín. Autor ďalej analyzuje a hodnotí čl. 34 Ústavy SR a ďalšie právne predpisy, ktoré upravujú otázky postavenia a ochrany národnostných menšín a etnických skupín. Osobitnú pozornosť venuje analýze zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín a jeho novelizácii z roku 2011.

Predmetom štvrtej kapitoly (Účasť na štátnej moci a politike štátu v oblasti kultúry a školstva národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike) je hodnotenie národnostného zloženia štátnych orgánov i pomocných a koordinačných orgánov v Slovenskej republike. Autor sa ďalej venuje hodnoteniu uplatňovania štátnej národnostnej politiky v oblasti kultúry a národnostných kultúrnych ustanovizní. V závere tejto kapitoly konštatuje, že Slovenská republika zabezpečuje nadštandardné ústavnoprávne postavenie a ochranu národnostných menšín a etnických skupín v porovnaní s inými štátmi Európy.

V piatej kapitole (Rómska národnostná menšina a jej integrácia do spoločnosti v Slovenskej republike) autor hodnotí historické aspekty postavenia Rómov na území súčasnej Slovenskej republiky. Zdôrazňuje, že nový prístup k riešeniu postavenia rómskej národnostnej menšiny sa začal realizovať až po roku 1989. Ďalej konštatuje, že integrovanie rómskej národnostnej menšiny do spoločnosti je dlhodobý a náročný problém. Osobitná pozornosť je venovaná Stratégii pre integráciu Rómov do roku 2020 a jej rozpracovaným akčným plánom.

Šiesta kapitola (Vzťahy Maďarska k maďarskej národnostnej menšine v Slovenskej republike) poukazuje na rozdelenie sveta po prvej svetovej vojne a vznik nástupníckych štátov po rozpade Rakúsko-Uhorskej monarchie. Autor kriticky hodnotí ústavné zakotvenie dvojitého občianstva v maďarskej ústave pre členov maďarskej menšiny žijúcich v susedných štátoch, ako aj priznanie im volebného práva do parlamentu. Odmietnutie tejto právnej exterioritoriality autor hodnotí ako opodstatnené, nakoľko konštatuje, že ochrana maďarskej národnostnej menšiny, ako aj iných menšín je v Slovenskej republike nadštandardná.

Siedma kapitola (Orgány ochrany práva vrátane práv národnostných menšín a etnických skupín) sa zaoberá hodnotením orgánov ochrany práva, orgánov právnych služieb a právnej pomoci, mimosúdne rozhodovacích orgánov, vykonávacích orgánov ochrany práva

a verejného ochrancu práv. Poukazuje, že orgány ochrany práv tiež sledujú porušovanie práva nielen štátnymi orgánmi, ale aj orgánmi samosprávy.

Poslednú časť monografie (namiesto záveru) sa autor venuje sumarizácii výsledkov práce a hodnoteniu budovania demokratického a právneho štátu z pohľadu spoločensko-politickej a ústavnoprávnej praxi.

O aktuálnosti recenzovanej publikácie nemôže byť pochýb, keďže postavenie národnostných menšín a etnických skupín predstavuje oblasť, ktorá býva predmetom častých sporov a nejednotných názorov v rovine teoretickej, ale hlavnej spoločensko-politickej. Toto konštatovanie má rozmer nielen národný, ale aj únijský, v konečnom dôsledku celosvetový. Jeho aktuálnosť potvrdzuje navyše prebiehajúca migrácia obyvateľov tretích krajín do štátov Európskej únie, pričom jej riešenie – vrátane postavenia migrantov v krajinách, ktoré sa stanú ich novým domovom – treba vnímať ako vážny problém súčasnej doby. Uvedené súvislosti zvyšujú reating predloženej monografickej práce.

Jej využitie možno sledovať prinajmenšom v dvoch rovinách. Tou prvou je právna veda, osobitne veda ústavného práva, v rámci ktorej patrí postaveniu národnostných menšín a etnických skupín tradične trvalé miesto. Publikácia je však vzhľadom na svoj zreteľný a pre čitateľa prijateľný spôsob písania, využiteľná aj v pedagogickom procese, osobitne na vysokých školách, kde sa vyučuje ústavné právo, prípadne povinne voliteľné predmety, ktorých je základom. Prínosom však môže byť aj pre prax štátnych a samosprávnych orgánov, osobitne v tých častiach republiky, kde žijú predstavitelia národnostných menším a etnických skupín.

Adresa autora

prof. JUDr. Jaroslav Chovanec CSc. et Dr.h.c.
Vydavateľ: Matica slovenská, Martin
Rok vydania: 2018, Počet strán: 172
Jazyk: slovenský
ISBN: 978-80-812-82-18

Recenzent

PhDr. Jana Volochová
Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach
Katedra verejnoprávných disciplín
Popradská 66
041 32 Košice 1